

panč" or " pančové nožnice", or FLEXION GAP - officially this could be translated as KĹBNA MEDZERA PRI ZOHNUTOM KĹBE, but in practical life they just use "FLEKČNÝ GEP". There are other instruments which are shown in the table. To sum up, this has been just the beginning of research but we can expect that the final answer for the question of translating or not translating the surgical instruments into Slovak will be found in this statement: There is no need to translate the terms of surgical instruments into Slovak language because the specific group of people /orthopaedists, traumatologists, etc./who use the instruments everyday, have their „own code“ of communication.

Literature

1. Hrdlička, M. Odborní text a jeho translace, Antologie teorie odborního překladu, Vydanie tretie, Ostrava, Tribun EU, 2010, s.67-74.
2. ILEK, B. Místo teorie odborního překladu v soustavě věd o překladu. Antologie teorie odborního překladu, Vydanie tretie, Ostrava, Tribun EU, 2010, s.75-88.

Summary

The article deals with the problematics of translation of the specific terms of instruments used in surgical disciplines in medicine. We have tried to find Slovak equivalents for English terms. In some cases there have existed Slovak translations for the terms. Mostly we have found out that English terms have no proper equivalents in Slovak language, that's why they have been replaced by "so called" code used by surgeons.

УДК 811.112.2: 81'38:81'42

АДРЕСАТНІСТЬ МОВЛЕННЄВОГО ЖАНРУ "КОМЕНТАР": ЛІНГВОРИТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

Коваленко Н. М.

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова

Неориторичний напрям аналізу комунікації постає новим "витком спіралі" в розвитку антропоцентричної лінгвістики. Неориторика актуалізує класичний риторичний канон (інвенція, диспозиція, елокуція) [15] у світлі досягнень теорії тексту та комунікації, функціональної стилістики, мовленнєвої прагматики, когнітивної психології, психо- та соціолінгвістики. Інвенція пов'язується з предметною сферою мовлення, передбачає вибір та варіювання теми

повідомлення залежно від комунікативної ситуації. Диспозиція розглядається як жанрово-композиційне структурування теми, а елокуція – як відбір мовленнєвих засобів. Неориторичні ідеї представлені в працях Ж. Дюбуа [11], О. Б. Бушева [3], Ю. М. Варзоніна [4], О. А. Ворожбітової [8], М. Р. Львова [17], Г. К. Михальської [19], Ю. В. Рождественського [23], Й. А. Стерніна [25], Г. Г. Хазагерова [26] та ін.

Антропоцентрична орієнтація сучасної лінгвістики сприяє тому, що адресат як один із головних компонентів комунікативного акту та адресатність як ключова текстотвірна категорія стають об'єктами уваги науковців. Вивчення проблем адресатності започатковано Н. Д. Арутюновою [1] й розвинуто О. П. Воробйовою [7]. Адресатність визначається нею як текстова категорія, що відбиває опредмечену в семантиці й структурі тексту його спрямованість на гіпотетичного адресата, котра задає певну модель інтерпретації тексту й слугує семантичною базою текстової рецепції [7, с. 15]. На сьогодні вирішено низку питань щодо впливу чинника адресата на характер усного [20; 14], художнього [7], офіційного законодавчого та науково-технічного мовлення [21; 14]. Увагу дослідників привертала засоби оцінки адресата мовцем [29; 16], вербальна репрезентація статусу адресата [12], гендерна специфіка адресатності [6]. Проте поза увагою залишається варіативність мовлення, зумовлена соціальними ознаками адресата.

Метою статті є виявлення комунікативно-прагматичних і лінгвостилістичних характеристик риторичної моделі мовленнєвого жанру (далі – МЖ) політичного коментарю в німецьких газетах “BILD” та “Frankfurter Allgemeine Zeitung” (далі – FAZ), що експлікуються відповідно до чинника адресата.

Газети “BILD” та “FAZ” представляють найяскравіші соціальні феномени в пресі Німеччини: найвідоміше масове видання (BILD) та одне з найвідоміших якісних видань (FAZ). Масові видання характеризуються також як популярна [2], таблоїдна [22] або бульварна [30] преса, якісні видання – як серйозні [18] або елітні [2].

Вирішення поставленої мети передбачає розв'язання наступних **завдань**: 1) проаналізувати інвентивну складову коментарів BILD та FAZ: порівняти їх семантичну макроструктуру, виявити комунікативні стратегії коментування відповідно до чинника адресата; 2) розкрити залежність диспозитивної складової коментарів BILD та FAZ від чинника адресата: простежити особливості їх аргументативної структури та візуальної риторики; 3) виокремити реєстр адресатно зумовлених елокутивних засобів.

В основу МЖ політичного коментарю покладена інтенція оцінки суспільних процесів і подій та аргументативна специфіка викладу матеріалу, побудована на композиційно-мовленнєвій формі міркування. Інваріант МЖ “коментар” репрезентує переконуючий тип мовлення [32, с. 94; 13, с. 144].

Для унаочнення особливостей риторичної моделі коментарів BILD та FAZ проаналізуємо два зразки емпіричного матеріалу: коментар BILD “Der Kieler Griff” (28.04.03) та коментар FAZ “In der Selbstbedienungsfalle” (9.05.03), що мають однакову референтну співвіднесеність. У них коментується спроба депутатів Шлезвіг-Гольштейну збільшити власний бюджет.

Аналіз семантичної макроструктури коментарів виконувався за методом Т. ван Дейка й передбачав низку процедур редукції текстової інформації [10]. Макропропозиція коментарю BILD містить лише одну тему: дії депутатів, які збільшують свій бюджет коштами народу, заслуговують на осуд та обурення. Макропропозиція коментарю FAZ утворюється трьома темами: 1) труднощі професії політика порівняно з іншими висококваліфікованими групами; 2) депутати заслуговують певною мірою на осуд громадськості; 3) необхідність зміни закону, що регулює оплату діяльності політика.

Семантичне вихолощення змісту повідомлення у BILD досягається низкою стратегій: симпліфікації (тактики однофокусного розгляду теми та апелятивності), емоціоналізації (тактики вбудовування емоцій у текст, скандалізації, звинувачення); солідаризації з адресатом (тактика опозиціонування); самопрезентації (тактика апелятивності). Коментар містить експліцитний заклик до лідерів політичних партій (*Frau Merkel und Herr Schröder: Nehmen Sie den Hörer und stoppen Sie das schamlose Inkasso Ihrer Parteigenossen. Telefonieren Sie – JETZT!*) та імпліцитний заклик до самих політиків припинити збільшення бюджету (*Die Abgeordneten in Kiel haben laut Verfassung einen Anspruch auf „Entschädigung“, nicht auf „Bereicherung“*). Апелятивність редукує складний суспільно-політичний зміст до рівня стислих лозунгів. Коментарю BILD властива драматична тональність на основі емоції обурення, в той час як у FAZ домінує об'єктивовано-коректний тон. Коментар BILD розглядає тему за наративною моделлю скандалу [31] й експлікує такі мовленнєві кроки як “вчинок або скандальна ситуація”, “експлікація докору” (*Politiker verwechseln die Staatskasse gern mit einem Selbstbedienungsladen – empörend genug. Die Abgeordneten von CDU und SPD im Kieler Landtag haben mit ihrer selbst genehmigten Diätenerhöhung jetzt endgültig jedes Fass gesprengt!*), “експлікація норми” (*Die Abgeordneten in Kiel haben laut Verfassung einen Anspruch auf „Entschädigung“, nicht auf „Bereicherung“*), “продукування обурення”, “вимога” (*Frau Merkel und Herr Schröder: Nehmen Sie den Hörer und stoppen Sie das schamlose Inkasso Ihrer Parteigenossen*). Тактика звинувачення втілюється за допомогою негативної оцінки суб'єктів політики й набуває характеру нагнітання негативних смислів. Стратегія солідаризації з адресатом реалізується через протиставлення “*die Politiker – die Bürger*” з дискредитацією ЧУЖОГО та позитивною характеристикою СВОГО. Стратегія самопрезентації виявляється в тому, що апелюючи до політиків, BILD позиціонує себе захисником інтересів своєї аудиторії.

Семантична макроструктура коментарю FAZ сприяє реалізації стратегії раціонального переконання, що есплікується у тактиках багатофокусності та мультикаузативності. Аргументація у BILD відбувається за допомогою простих аргументативних кроків: постановки проблеми, тези, двох лінійних, тобто незалежних один від одного аргументів «за», оцінки, висновку. Аргументація здійснюється в FAZ у єдності трьох підтем із використанням аргументів «за» та «проти», включає також обмеження дієвості аргументів та фонові фрагменти.

Візуальний образ автора є засобом вираження присутності адресанта у комунікативній ситуації, встановлення контакту та завоювання довіри адресата.

Відокремлення інтервалами сприяє квантуванню інформації. Виділення окремих слів та фрагментів усередині тексту має особливе прагматичне навантаження. Лексема JETZT виділена тричі: великими літерами, жирним шрифтом та відокремленням за допомогою тире. Тим самим автор акцентує увагу на нагальності втручання лідерів політичних сил для припинення скандалу.

Готичний шрифт заголовка коментарю в FAZ наголошує на його провідній ролі у номері, він є єдиним типом публікацій, що разом із заголовком газети друкується готичним шрифтом. Довжина абзаців розрахована на високі можливості адресата в галузі інформаційних операцій.

Аналіз інвентивної та диспозитивної складової коментарів BILD та FAZ спонукає звернутися до протиставлення двох основних інваріантів комунікативної поведінки адресанта: спілкування або повідомлення, що реалізують, відповідно, фатичну або інформативну функцію комунікації [28; 5]. На сьогодні помічено, що фатичне мовлення все активніше проникає не тільки в усну, а й у писемну журналістику [27]. Якщо інформативна або переконуюча мовленнєва поведінка спрямована на трансформацію світогляду комунікантів – уточнення та зміну пресупозицій, то зміст фатичного висловлювання продукує часткову інтенцію, через яку опосередковується вираження генеральної інтенції вступу в контакт та створення семіотичної спільноти з аудиторією на емоційно-особистісній основі. Редукція дескриптивного змісту, емоціоналізація, апелятивність та самопрезентація є механізмами семантичного вихолощення повідомлення та посилення його прагматичної спрямованості, що наближає коментар BILD до фатичних висловлювань.

Із елокутивних засобів реалізації фатичної функції, у коментарі BILD виявлені звертання (*Frau Merkel und Herr Schröder:[...]*), еліптичні висловлювання та пунктуація як маркер пауз (*Politiker verwechseln die Staatskasse gern mit einem Selbstbedienungsladen – empörend genug. Telefonieren Sie – JETZT!*). Усі ці засоби відображають динаміку живого мовлення. Еліптичні структури відповідають принципу економії мовних засобів.

На етапі елокуції переконуюча мовленнєва поведінка адресанта коментарів FAZ утілюється за допомогою перформативних ментальних конструкцій, мовленнєвих засобів логічного зв'язку та модальних значень висловлювання. Ментальні перформативи експлікують хід міркування адресанта й спонукають адресата виконувати логічні кроки слідом за ним [24]. Наприклад, ментальний перформатив “*Wäre es anders*” містить пропозицію подивитися на ситуацію з іншого боку: *Wäre es anders, würden sich erheblich mehr Hochqualifizierte um die Mandate reißen, die immerhin recht attraktive Aufstiegschancen in hohe und höchste Regierungsämter bieten*. Засоби логічного зв'язку (*also, denn, doch, aber, freilich, noch dazu, zwar ... doch, zwar ... doch, kein ... sondern*) експлікують підбиття підсумку, умовиводи, уведення додаткових аргументів, протиставлення. Із модальних засобів у FAZ слід відзначити посилення та послаблення категоричності, що сигналізує як про впевнену позицію автора, так і про те, що він залишає за адресатом право на самостійні висновки: *Gewiß, auch in den höheren Büroetagen von Wirtschaftsunternehmen, in Krankenhäusern und Kanzleien werden die tariflichen Arbeitszeiten oft genug überschritten [...]. Der tölpelhafte*

Versuch, auch daraus noch einen Mehrwert für den jetzt gewählten Landtag herauszuschlagen, hat diesen Ansatz im ersten Anlauf vereitelt. Ein zweiter – diesmal ohne Tricks – wäre ihm zu wünschen.

Здійснене дослідження дозволяє констатувати, що адресатність обумовлює комунікативно-прагматичну та лінгвостилістичну специфіку всіх складових риторичної моделі політичних коментарів BILD та FAZ, що виявляється у варіативності їх семантичних макроструктур, комунікативних стратегіях, диспозиційній організації текстів та елокутивних засобах. Коментарі FAZ репрезентують інваріант МЖ “коментар” із аргументативною специфікою викладу матеріалу. Коментарі BILD зазнають під впливом чинника адресата жанрових трансформацій, набуваючи ознак фатичного мовлення як засобу підтримки контакту між виданням та його аудиторією.

Перспективою подальших розвідок уявляється вивчення впливу чинника адресата на специфіку інших мовленнєвих жанрів у мас медіа різної соціальної спрямованості.

Література

1. Арутюнова Н. Д. Фактор адресата / Н. Д. Арутюнова // Известия АН СССР. Сер. лит. и яз. – 1981. – Т. 40, №4. – С. 356–368.
2. Беглов С. И. Империя меняет адрес. Британская печать на рубеже тысячелетий / Спартак Иванович Беглов. – М.: ИМПЭ, 1997. – 136 с.
3. Бушев А. Б. Неориторические исследования [Электронный ресурс] / А. Б. Бушев // Credo New. – 2006. – № 1. Режим доступа к журн.: <http://www.credonew.ru>
4. Варзонин Ю. Н. Когнитивно-коммуникативная модель риторики: дисс. ... доктора филол. наук: 10.02.19 / Варзонин Юрий Николаевич. – Тверь, 2001. – 268 с.
5. Винокур Т. Г. Информативная и фатическая речь как обнаружение разных коммуникативных намерений говорящего и слушающего / Т. Г. Винокур // Русский язык в его функционировании: Коммуникативно-прагматический аспект. – М., 1993. – С. 5–29.
6. Волинчик О. С. Мовні технології психографії в російськомовних публіцистичних текстах мас медіа: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.02 “Російська мова” / О. С. Волинчик. – К., 2007. – 17 с.
7. Воробьева О. П. Текстовые категории и фактор адресата / Ольга Петровна Воробьева. – К.: Вища школа, 1993. – 200 с.
8. Ворожбитова А. А. Теория текста: Антропоцентрическое направление: [учеб. пособие для студ. вузов] / Александра Анатольевна Ворожбитова. – [2-е изд., испр. и доп.] – М.: Высшая школа, 2005. – 365 с.
9. Дейк Т. А. ван. Макростратегии / Тён А. ван Дейк, Вальтер Кинч; пер. с англ. В. В. Петрова // Дейк Т. А. ван. Язык. Познание. Коммуникация. – М., 1989. – С. 41–67.
10. Дейк Т. А. ван. Макростратегии / Тён А. ван Дейк, Вальтер Кинч; пер. с англ. В. В. Петрова // Дейк Т. А. ван. Язык. Познание. Коммуникация. – М.,

1989. – С. 41–67.
11. Дюбуа Ж. Общая риторика / Ж. Дюбуа, Ф. Эделин. – М.: URSS, КомКнига, 2006. – 392 с.
 12. Ємельянова О. В. Мовленнєвий статус адресата в англомовному художньому дискурсі закоханих: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Ємельянова Олена Валеріанівна. – Суми, 2006. – 221 с.
 13. Іваненко С. М. Поліфонія тексту / Світлана Мар'янівна Іваненко. – К.: Видавничий центр КДЛУ, 1999. – 318 с.
 14. Карпчук Н. П. Адресованість в оціфійному та неоціфійному англомовному дискурсі (комунікативно-прагматичний аспект): дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Карпчук Наталія Петрівна. – Луцьк, 2004. – 218 с.
 15. Клюев Е. В. Риторика (Инвенция. Диспозиция. Элокуция): [учеб. пособие для вузов] / Евгений Васильевич Клюев. – М.: ПРИОР, 1999. – 272 с.
 16. Крисанова Т. А. Висловлювання з негативною оцінкою адресата в сучасній англійській мові (Комунікативно-прагматичний аспект): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.04 “Германські мови” / Т. А. Крисанова. – К., 1999. – 20 с.
 17. Львов М. Р. Риторика / Михаил Ростиславович Львов. – М.: Academia, 1995. – 252 с.
 18. Методология исследований политического дискурса. Актуальные проблемы содержательного анализа общественно-политических текстов: [сб. науч. трудов / науч. ред. И. Ф. Ухванова-Шмыгова]. – Минск: Белгосуниверситет, 1998. – 243 с.
 19. Михальская А. К. Педагогическая риторика: история и теория: [учеб. пособие для студ. пед. ун-тов и ин-тов] / Анна Константиновна Михальская. – М.: Академия, 1998. – 432 с.
 20. Овшиева Н. А. Фактор адресата и типы спонтанной ситуативной речи / Н. А. Овшиева // Вестник СпбГУ. – 1999. – Сер. 2. – Вып. 2, № 9. – С. 72–76.
 21. Подолкова С. В. Засоби реалізації комунікативності у науково-технічних текстах (на матеріалі текстів технічної реклами й анотацій науково-експериментальних статей): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.04 “Германські мови” / С. В. Подолкова. – Харків, 2001. – 19 с.
 22. Потапенко С. І. Орієнтаційний простір сучасного англомовного медіа-дискурсу (досвід лінгвокогнітивного аналізу): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора філол. наук: спец. 10.02.04 “Германські мови” / С. І. Потапенко. – К., 2008. – 32 с.
 23. Рождественский Ю. В. Теория риторики / Юрий Владимирович Рождественский. – М.: Флинта; Наука, 2006. – 510 с.
 24. Рябцева Н. К. Мысль как действие или риторика рассуждения / Н. К. Рябцева // Логический анализ языка. Модели действия: сб. ст. / Н. Д. Арутюнова, В. И. Телия. – М., 1992. – С. 60–69.
 25. Стернин И. А. Практическая риторика: [учеб. пособие для студ. вузов] / Иосиф Абрамович Стернин. – М.: Издательский центр “Академия”, 2003. – 270 с.

26. Хазагеров Г. Г. Политическая риторика: [учебник] / Георгий Георгиевич Хазагеров. – М.: Никколо-Медиа, 2002. – 313 с.
27. Чернышева Т. В. Тексты СМИ в ментально-языковом пространстве современной России / Татьяна Владимировна Чернышева. – [2-е изд. перераб.]. – М.: Изд-во ЛКИ, 2007. – 296 с.
28. Якобсон Р. О. Лингвистика и поэтика / Р. О. Якобсон // Структурализм: “за” и “против”: [сб. ст. / ред. Е. Я. Басин, М. Я. Поляков]. – М., 1975. – С. 193–228.
29. Яшенкова О. В. Оцінні номінації в англійському діалогічному мовленні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.04 / О. В. Яшенкова. – К., 1995. – 23 с.
30. Ferdinand T. Qualität im Boulevardjournalismus? Eine Inhaltsanalyse der Politikberichtersattung in der BILD-Zeitung / Ferdinand, Thorsten. – Saarbrücken: VDM Verlag Dr. Müller, 2008. – 161 S.
31. Schröder M. Bezüge auf die Adressierten als Handelnde in der öffentlichen politischen Rede / M. Schröder // Strategien politischer Kommunikation. Pragmatische Analysen / H. Girth, C. Spieß. – Berlin, 2006. – S. 46–60.
32. Sowinski B. Textlinguistik: eine Einführung / Sowinski, Bernhard. – Stuttgart [u.a.]: Kohlhammer, 1983. – 176 S.

Summary

The article focuses on theoretical concepts of the category of addressee and addressee-determined rhetorical peculiarities of the language genre of ‘political comment’ in the German newspapers ‘BILD’ and ‘FAZ’ that represent a tabloid and a quality edition respectively. It is reasonable that political comment in FAZ embodies an invariant of the language genre while political comment in BILD displays features of a phatic language behavior.

УДК 811.111’23

КАТЕГОРІЯ ІНТЕРДИСКУРСИВНОСТІ В НАУКОВОМУ МЕДИЧНОМУ ДИСКУРСІ

Костенко В.Г.

ВДНЗУ «Українська медична стоматологічна академія»

Принцип антропоцентризму, що наразі є домінуючим у царині гуманітарних наук, спрямовує увагу мовознавчої спільноти на визначення векторів духовного розвитку й акцентів соціальної та культурної практики та їх відображення в мові та мовленні. Тому вчені звертаються до рівня дискурсу, який відображає процесуально-результативну єдність мовленнєвої діяльності в сукупності її